

Nieuw Prospect van Rotterdam

(bron: brochure van Stichting Rotterdams Comité ter Behartiging van Nationale Belangen, uitgegeven ter gelegenheid van de aanbidding van het 'Nieuw Prospect van Rotterdam' aan Zijne Koninklijke Hoogheid De Prins van Oranje en Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Máxima der Nederlanden, ter gelegenheid van hun huwelijk op 2 februari 2002)

Bij aanvaarding van de opdracht voor deze bijzondere gelegenheid kreeg ik visioenen van een wereld van ingelegd hout en eremetaal, waarin pauwen rondstappen, die Fabergé-eieren leggen. Vogels zingen motetten van Monteverdi. Kennelijke fictie. Beelden van de feestelijke stoet op de dag van het huwelijk, het prinselijk paar rijdend in een gouden koets, omgeven door rond negentig ruiters te paard, laten zien dat deze fictie bij tijd en wijle werkelijkheid wordt. Dankzij het magisch realisme van de monarchie.

Mijn uitdaging was een schilderij te maken dat Rotterdam – de stad waar de overslag van scheepsladingen nuchterheid dagelijkse arbeid is – zou plaatsen in de context van een paleis. De vraag van het comité was zeer concreet: een schilderij van Rotterdam in vogelvluchtperspectief, omgeven door een raamvertelling van beelden (de geschiedenis van) de

stad betreffende, met inachtneming van de cartografische traditie. Een nieuwe stap op een reeds lang bewandelde weg.

Naast het gegeven onderwerp van het schilderij, het stadsprospect, had ik behoefte aan een schaduwonderwerp en heb ik gekozen voor realisme. Naast het vertellen van een verhaal, wilde ik ook een methode ontwikkelen om het verhaal te vertellen (ongeveer zoals Italo Calvino zijn boeken schreef).

Het Nieuw Prospect biedt een blik op Rotterdam vanuit het zuiden. De kijker hangt als het ware boven het Zuiderpark en ziet, perspectivisch vertekend, links van zich de Waalhaven, vóór zich het Ahoycomplex en het Zuidplein en rechts wijken als Vreewijk, Bloemhof en de Kuip.

In noordelijke richting is het stadscentrum te zien, met alle nieuwe ontwikkelingen – algemeen het Nieuwe Rotterdam genoemd. Op de plaats waar men het Museum Boijmans Van Beuningen zou verwachten staat de “Toren van Babel”, naar het schilderij van Pieter Brueghel, dat zich in het museum bevindt. Boven de stad zweeft, op iets kleinere schaal, als een ufo, de oude “stadsdriehoek”: het middeleeuwse Rotterdam, dat zich tot circa 1860 nauwelijks wijzigde, maar ook precies dát deel van de stad, dat in de vuurzee, na het bombardement in mei 1940, verdween.

De bovenrand van het schilderij wordt gevormd door het Europoortgebied en het Rotterdamse achterland (respectievelijk links en rechts van het stadswapen). De stadswapens van de gemeenten in beide gebieden zijn weergegeven – vanuit het midden, naar links: Schiedam, Vlaardingen, Maassluis, Rozenburg en Brielle; en naar rechts: Gouda, Zwijndrecht, Dordrecht, Papendrecht, Gorkum, Arnhem en Nijmegen.

De beelden aan de linker en rechter beeldrand hebben voornamelijk betrekking op water en watermanagement, een belangrijk werkterrein van de Prins. De linkerrand is de zeezijde, de rechterrand de landzijde. De linkerrand – of westkant van het schilderij – toont, van boven naar beneden:

- Het schip “ss Rotterdam” van de Holland-Amerika Lijn. Dit tafereel is tevens een exacte kopie van een schilderij van de Engels-Amerikaanse schilder Malcolm Morley. Deze schilder bewonder ik om zijn intelligente omgang met realisme. Op mijn schilderij, immers een oefening in de methode van het realisme, past dit eerbetoon. Bovendien heb ik dit schip vanuit mijn slaapkamer zien afbouwen. Mijn eerste nog bewaarde kindertekening is er één van juist dit schip.
- Een kaart uit 1717, die de “drooghen in den mond” laat zien. Rotterdam had voortdurend te kampen met een verzandende weg naar zee. Totdat Pieter Caland, in het midden van de negentiende eeuw een plan uitwerkte om een doorsteek te maken bij de Hoek van Holland, die, naar hij verwachtte, door de uitschurende werking van eb en vloed, zichzelf op diepte zou houden. Het uiteindelijke welslagen van dit plan leidde tot explosieve groei van Rotterdam en legde de grondslag voor de huidige wereldhaven.
- De Maeslandkering: het sluitstuk van de Deltawerken, dat Rotterdam en de Rijnmond tegen een eventuele stormvloed moet beschermen.

De rechterrand – of oostkant – laat, van boven naar beneden, de volgende taferelen zien:

- De Statendam, gelegen aan de kade van de Holland-Amerika Lijn. Het schip brandt tengevolge van oorlogshandelingen in de eerste meidagen van 1940. Eén van de schoorstenen is reeds geknakt, de andere twee zullen volgen en als schachten van zachtlederen laarzen op het bovendek liggen. Het schip gaat verloren.
- Een tekening van een singel, volgens een plan van de landschapsarchitect Zochers. De singels, nog altijd een sieraad van de stad, hadden niet slechts een esthetische betekenis, maar waren ook van groot belang voor de verbetering van de hygiëne. Rotterdam had op dit terrein een droevige reputatie in de 19^e eeuw.
- Een doorsnee van het Gemaal Abraham Kroes, dat, als tegenhanger van de Maeslandkering, juist een rol speelt in de beheersing van het binnenwaterpeil.
- De Laurenskerk. Alhoewel geen vlam te zien is, lijkt de kerk toch ten prooi te vallen aan een vuurzee. Laurentius, aan wie de kerk gewijd is, werd volgens de legende geroosterd en was later de beschermheilige van alle beroepen die met vuur van doen hadden. In de 17^e eeuw lieten de Rotterdamse schilders relatief weinig van zich horen, maar zij blonken wel uit in zogenoemde ‘brandjes’. Het lijkt aan de Laurenskerk op mijn prospect allemaal niet ongemerkt voorbij te gaan.
- De twee kaarsen zijn een letterlijk citaat van een schilderij van de Duitse schilder Gerhard Richter, evenals Morley iemand die op verrassende wijze met realisme omgaat. Mijn tweede eerbetoon is voor hem. Wat kaarsen in de schilderkunst – en dus ook op dit schilderij – betekenen, daarover kan men lang peinzen.

De onderrand van het schilderij biedt taferelen met een verscheidenheid aan onderwerpen. Rechts ligt de Europacup als een hoorn des overvloeds, waaruit allerlei sportattributen stromen. We herkennen bijvoorbeeld de bokshandschoenen van de Dutch Windmill, Bep van Klaveren. Helemaal links is een medaillon, waarin het hele prospect nogmaals te zien is, ditmaal vanuit het oosten en reikend tot aan zee. Er zijn schepen: de “Savannah”, het eerste schip met kernaandrijving dat de haven bezocht en een containerschip, dat geen containers vervoert, maar dat twee werken van de Amerikaanse conceptuele kunstenaar Donald Judd in de werkelijkheid van mijn schilderij importeert. En een “Dockyard”, een van de sleepboten van de werf, waarnaast ik opgroeide. Daarnaast allerlei binnenvaartschepen. Er is een Spaans galjoen, van zilver. Het wil natuurlijk iets doen vermoeden van de daden van Piet Hein. Bovendien worden in dit deel van het schilderij ook lijnen gelegd naar Argentinië. Argentinië en Rotterdam zijn met elkaar verbonden door de graanhandel. De groei van de stad viel juist samen met de groei van de export van Argentijns graan. Een graanelevator verwijst ook naar deze connectie. Het wapen van Buenos Aires is in anamorfose geschilderd en alleen goed leesbaar wanneer men het van opzij bekijkt (ter hoogte van de titel “Rayuela” van het op de zijkant geschilderde boek van de Argentijnse auteur Cortazár).

De Wolfert van Borselen-penning, waarmee personen met een bijzondere verdienste voor de stad Rotterdam worden geëerd, ligt vooraan. Van Borselen verleende Rotterdam haar eerste stadsrechten.

In het midden staat een bijzonder uurwerk: de zogenaamde H1 van John Harrison. Met deze klok is een eerste stap gezet, die tot de oplossing leidde van het probleem met de vaststelling van de lengtegraad op zee, een probleem dat tot diep in de achttiende eeuw bestond en menigeeen een zeemansgraf heeft bezorgd. Deze en de vier latere klokken van Harrison

maakten de navigatie over grote afstanden veel nauwkeuriger. Onder alle attributen op de voorgrond van het schilderij is een islamitisch patroon te zien. Het heeft zijn oorsprong in de soefi-mystiek, een stroming in de islam die openstond voor vele culturele invloeden. Het is een mooie basis voor het prospect van een bij uitstek multiculturele stad.

Olphaert den Otter, februari 2002